

SAMOY.FORUMBlackout

Wat als het licht deze winter echt uitgaat... Een kortsluiting in het aansprakelijkheidsrecht?

De actualiteit is voor professoren en assistenten aan een rechtenfaculteit altijd al een dankbare bron van inspiratie geweest om hun studenten te boeien tijdens hoorcolleges en practica. De laatste weken is er veel media-aandacht voor een mogelijke stroomuitval tijdens de winterperiode. Stel dat het echt zover komt en je lijdt als eindgebruiker schade. Kan je dan de opgelopen schade verhalen op de energieleverancier? Gedreven door onze eerste intuïtie en enkel gewapend met de tools van een lesgever en onderzoeker (een wetboek, handboeken en enkele voorbeelden van algemene voorwaarden van energieleveranciers) gingen we aan het werk.

Ilse Samoy, Pieter Brulez, Tom Gladinez, Sanne Jansen, Frederik Peeraer, Joris Swennen, Wannes Vandenbussche, Sander Van Looek, Michiel Vanwynsberghe, Elisabeth Verjans, Dorien Vervoort

De laatste weken is er heel wat ophef in de media over een mogelijke stroomuitval tijdens de winterperiode. Door de uitval van meerdere kerncentrales (met name de onbruikbaarheid van de centrales Doel 3, Tihange 2 en sinds kort ook Doel 4) bestaat deze winter een reëel risico op stroomtekort. Bij een stroomtekort zullen bepaalde gebieden van het stroomnet afgeschakeld worden.

Er is al veel inkt gevloeid over mogelijke maatregelen die nog getroffen kunnen worden om een stroomuitval alsnog te verhinderen, over het afschakelingsplan dat de federale overheid uitwerkt en over de megaboetes die dreigen voor de energiebedrijven. Waar minder aandacht naar toe gaat, is de vraag naar een mogelijke compensatie van schade die eindgebruikers zullen lijden bij een stroomuitval (cf. "Compensaties voor schade bij stroomtekort", De Standaard 22 augustus 2014). Dat is de casus waarover we ons willen buigen: is het mogelijk voor de eindgebruiker die schade lijdt door de stroomuitval om de energieleverancier daarvoor aansprakelijk te stellen?

Verhoudingen met de eindgebruiker

Elektriciteit wordt opgewekt in een productie-installatie en geïnjecteerd op het hoogspanningsnet van de transmissienetbeheerder (Elia) om zo vervoerd te worden naar distributienetten. Distributienetbeheerders (bv. Iverlek, Iveg, Imewo, Inter-Energie etc.) zetten de elektriciteit om naar een lagere spanning. Vervolgens kan de elektriciteit door de leverancier (bv. Electrabel, Luminus etc.) bij de eindgebruiker worden geleverd. Sinds de liberalisering van de energiemarkt, zijn de taken van de leverancier en de netbeheerder strikt gescheiden en moet de verkoop van energie los van het vervoer van de energie gebeuren. De verkoper van de energie (de leverancier) moet met andere woorden onafhankelijk zijn van de netbeheerder. Dit heeft tot gevolg dat de eindgebruiker met twee partijen te maken heeft.

Er is geen discussie meer dat de eindgebruiker in principe een **contractuele verhouding** heeft met de **leverancier**. Elektriciteit is een lichamelijk, roerend goed en de overeenkomst voor de levering ervan lijkt dan ook als een koopovereenkomst te moeten worden gekwalificeerd (aankoop van energie tegen een bepaalde prijs). In de mate dat elektriciteit wordt geleverd aan een *consument*, heeft dit ook tot gevolg dat de onrechtmatige bedingenleer uit het Wetboek Economisch recht van toepassing is op de relatie tussen de eindgebruiker (consument) en de leverancier (cf. infra).

Daarnaast heeft de eindgebruiker in principe een **reglementaire verhouding** met de **distributienetbeheerder**. De distributienetbeheerder staat in voor het beheer van het distributienet, wat onder meer inhoudt dat hij voldoende capaciteit moet aanhouden om de

energiebehoefte van de eindgebruikers te dekken. De aansluiting van de eindgebruiker op en de toegang van de leverancier tot het distributienet wordt per gewest in een reglement geregeld.

In de praktijk zal de leverancier vaak de enige zijn die in contact staat met de eindgebruiker. Hij is degene die de eindgebruiker op de hoogte stelt van het reglement van de distributiebeheerder. Hij is ook degene die als tussenpersoon de bijdrage die de eindgebruiker verschuldigd is aan de distributienetbeheerder int en doorstort.

De contractuele verhouding met de leverancier

Bij een fout van de leverancier, komt zijn contractuele aansprakelijkheid in het gedrang. Een beroep op de buitencontractuele aansprakelijkheid wordt immers bemoeilijkt door het verbod op samenloop (cf. het EBES-arrest dat precies handelde over de schade ten gevolge van een stroomonderbreking).

Het lijkt op het eerste zicht evident dat een stroomonderbreking leidt tot een niet-uitvoering van de overeengekomen verbintenis tot levering van elektriciteit. Maar als we de duidelijke afbakening van taken tussen de leverancier en de netbeheerder voor ogen houden, dan lijkt de leverancier er enkel toe gehouden om de beschikbare energie op het netwerk ter beschikking te stellen van de eindgebruiker. Het is de netbeheerder die instaat voor een continu vervoer van energie naar de eindgebruiker. Menig leverancier blijkt dit te expliciteren in zijn algemene voorwaarden. Zo troffen we de volgende clausule aan: *"De netbeheerders staan in voor de continuïteit van de levering van energie en de kwaliteit van de geleverde energie overeenkomstig de bepalingen vervat in de toepasselijke wetgeving en reglementen. Bijgevolg zijn wij [de energieleverancier] daarvoor niet aansprakelijk. In geval van schade ten gevolge van een onderbreking of een beperking van of onregelmatigheid in de levering van uw energie, kunt u uw distributienetbeheerder aanspreken."*

Vanuit de gedachte dat dit beding inderdaad verbintenissen betreft waarvoor de leverancier niet kan instaan, lijkt zo'n inhoudsbepalend beding perfect geldig (cf. het advies nr. 30 van de Commissie Onrechtmatige Bedingen van 30 maart 2011 over de Algemene Voorwaarden in Overeenkomsten tussen Energieleveranciers en Consumenten). Op grond van de informatieverplichtingen die de consumentenwetgeving oplegt en het vereiste van duidelijkheid en begrijpelijkheid (art. VI.37 § 1 WER), moet de leverancier de *consument*-eindgebruiker wel duidelijk inlichten over de eigen rol van de verschillende spelers die betrokken zijn bij de levering van energie.

De grenzen van het klassieke aansprakelijkheidsrecht

Wanneer we een blik werpen op de andere actoren met wie de eindgebruiker in buitencontractuele verhouding staat (de netbeheerder, de elektriciteitsproducent, de overheid, etc.), stellen we vast dat dit ons meer vragen doet stellen dan we antwoorden kunnen geven: wie heeft mogelijk een fout begaan die in oorzakelijk verband staat met de schade van de eindgebruiker ten gevolge van een stroomonderbreking? Welke specifieke normen (wettelijk of decretaal) kunnen geschonden zijn? Hoe kan een vermeende fout ooit door de eindgebruiker worden aangetoond? Kunnen bepaalde actoren zich niet op overmacht beroepen? Deze casus doet ons stoten op de grenzen van het klassieke aansprakelijkheidsrecht, dat met zijn beperkt regelgevend kader niet altijd even geschikt is voor de meest complexe aansprakelijkheidsscenario's.

We vermoeden dat de decreetgever het voorgaande ook besepte toen hij met het decreet van 20 december 2013 een objectief aansprakelijkheidsstelsel invoerde voor netbeheerders in geval van langdurige stroomonderbreking. Het nieuwe regime, dat een wijziging inhoudt van het Energiedecreet van 8 mei 2009, zal vanaf 1 januari 2015 in werking treden. Er wordt voorzien in een forfaitaire vergoeding voor de eindgebruiker in geval van een niet-geplande stroomonderbreking met technische oorzaak van minstens vier uur (art. 4.1.11/5. § 1 Energiedecreet). In de gegeven casus, waar sprake is van een geplande stroomonderbreking van (wellicht niet toevallig) drie uur, valt het dus te betwijfelen of de nieuwe regelgeving toepassing zal vinden.

In ieder geval is het decreet een voorbeeld van een aansprakelijkheidsregime dat de belangen van beide partijen tracht te verzoenen. Enerzijds hoeft de eindgebruiker geen fout of schade meer te bewijzen. Het louter voordoen van een langdurige stroomonderbreking opent het recht op schadevergoeding. Daarnaast is een procedure voor de rechtbank niet meer vereist, hoewel die mogelijkheid nog steeds open staat. Een eindgebruiker moet enkel binnen de dertig dagen na de stroomuitval een aanvraag tot vergoeding indienen bij de distributienetbeheerder (art. 4.1.11/5, §3 Energiedecreet). Anderzijds zijn de forfaitaire vergoedingen gelimiteerd ten behoeve van de netbeheerder (bv. 35 euro voor de huishoudelijke netgebruiker, vermeerderd met 20 euro voor elke bijkomende periode van vier uur). Bovendien wordt de netbeheerder in de rechten van de netgebruiker gesteld ten opzichte van degene die het ontstaan of het aanhouden van de onderbreking veroorzaakte.

Besluit: als het licht deze winter echt uitgaat, zal dit zeker leiden tot een kortsluiting in het aansprakelijkheidsrecht. Laat ons samen hopen dat het niet zover komt...

(De auteurs zijn verbonden aan de Afdeling Privaatrecht, KU Leuven)